

Vad döljer IKS under förklädet?

En kort tid efter att vi publicerade det femte numret av vår tidskrift (hösten–vintern 2003) kom ett svar, eller en recension, från IKS¹ svenska sektion som framförallt innehöll en kritik av vår redaktionella inledning vilken hade underrubriken ”Kommunistiska perspektiv”. Man kom samtidigt med kritik mot en annan artikel i samma nummer: ”Klasskrig, proletariat, oljeränta”. Denna uttryckte, enligt IKS, ”en allvarlig förvirring om krig under kapitalismen och om det kapitalistiska produktionssättet”.

Ett år senare kom också en kommentar till inledningen i vårt sjätte nummer (sommaren 2004). Denna gång handlade det om vår oförståelse av kapitalismens förfall².

Vi kommer i en liten artikelserie att bemöta den kritik som har tagits emot och även försöka reda ut några misstag och missförstånd³.

Del 1: Kommunistiska perspektiv och modernistiska avarter

Peter Åström

Vårt huvudsyfte med avsnittet ”Kommunistiska perspektiv” i *riff-raff* nr 5 var att för våra läsare ge en historisk bakgrund och introduktion till de två texter av Gilles Dauvé och Karl Nestic (”Tillståndet i världen – en kort lägesrapport” och ”Att arbeta eller inte arbeta? Är det frågan?”) som vi hade översatt och som utgjorde omkring tre fjärdedelar av numret. Tonvikten låg alltså naturligt på att redogöra för den tradition Dauvé och andra kanske kan sägas tillhöra. IKS har skapat sig sin egen term, ”modernism”, för att kunna placera in en samling riktningar. Bland dessa räknar man förutom Dauvé–Nestic: Socialisme ou Barbarie, Situationistiska internationalen, tidskriften *Invariance* med flera. Även om vi inte sammanför alla dessa under ett namn⁴ kan vi säga att det är hos *bland annat* just dessa som vi finner en hel del inspiration för vårt projekt (mer om detta senare). Men vad IKS med all tydlighet visar i sin kritik är den fåfänga önskan om att vi istället borde ha gjort just deras organisation (eller organisatoriska arv) till huvudattraktionen. Denna avundsjuka visar sig i den absurda attacken mot just ”modernismen”. (Särskilt har man någonting emot Dauvé som man påstår, genom sin kontakt med grupper i Skandinavien, ”i högsta grad varit delaktig i och ansvarig för” att dessa inte finns kvar idag! Det är nog bäst att IKS snarast skickar bud till Frankrike och underrättar om hur man har brustit i sitt tunga ansvar.)

IKS påstår att ”modernismen” representerar en *avart* från och ”ett förkastande av grundläggande ståndpunkter” hos marxismen. Man fokuserar på och *menar att dessa grupper förnekar*: 1) ”att arbetarklassen är den enda verkligt revolutionära klassen i det nuvarande samhället” och 2) ”att förstörelsen av det kapitalistiska samhället och övergången till ett kommunistiskt samhälle förutsätter en övergångsperiod som kännetecknas av proletariatets diktatur”. Dessa ”irrläror” antyds vidare härröra från den beklagansvärda omständigheten att de ”i allt väsentligt grundades” under en kontrarevolutionär period (vilket vi får anta av naturnödvändighet måste ha perverterat teorin). Låt oss undersöka hur det faktiskt är ställt med dessa påståenden.

Proletariatet och kapitalet

Först till påståendet att man bland dessa teorier förkastar proletariatet som den enda revolutionära klassen idag. Här beklagar sig IKS framförallt över att Dauvé och SI skulle ha hyllat huliganer och plundrande gatugång. Dessa, skriver man, är grupper som råkar komma i konflikt med borgarklassen men, som vi får gissa, enligt dem inte är en del av proletariatet utan istället måste tillhöra *trasproletariatet*. Vi får vidare anta att IKS istället har en mer ouvrieristisk bild för ögonen av ”riktiga proletärer” vilka (inte minst när vi sneglar på deras emblem) förmodligen måste utgöras av muskulösa män i förkläden⁵ med stora hammare, som antagligen aldrig ens skulle komma på tanken att någon gång delta i en kravall.

¹ Internationella kommunistiska strömningen. Kritiken publicerades i *Internationell Revolution* nr 98 (februari–april 2004) och går att läsa på IKS hemsida <www.internationalism.org/swedish/ir.htm>

² *Internationell Revolution* nr 102 (februari–april 2005).

³ Som läsaren kanske har uppfattat kommer det här svaret rysligt sent, men med en förhoppning om att sent är bättre än aldrig.

⁴ Vi undviker termen modernism men kan ge IKS rätt i att det finns flera gemensamma nämnare bland de grupper som man räknar upp, dock skulle våran förklaring av gemensamma nämnare vara väsentligt annorlunda deras (se det sista stycket i artikeln).

⁵ Förklädet är väl inte en queer-kod får man anta, utan en idealbild (fetisch) av de yrkeslärdas arbetare som bar upp rådsrörelsen i fabriken i början av 1900-talet.

För oss kan däremot en kravall mycket väl vara uttryck för proletär subversion. Och det tror vi till och med att vi kan ha gemensamt med ett gammalt skägg som Friedrich Engels på sin ålders höst:

Polisen har öppnat ett riktigt lysande område för vårt folk: den ständiga och oavbrutna kampen mot polisen själv. Denna pågår överallt och alltid, med stor framgång, och, bäst av allt, med stor humor. Polisen besegras och blir utskrattad på köpet. Och jag ser denna kamp som mycket nyttig under omständigheterna. Framför allt håller den föraktet för fienden levande bland våra ungdomar. [...] Det finns mycket ruttenhet bland de s.k. ledarna men jag har fullständigt förtroende för våra massor, och vad de saknar i fråga om revolutionär tradition håller de på att skaffa sig mer och mer genom detta lilla krig mot polisen.⁶

Granna ord av Engels (och kravaller i all ära), men låt oss även höra vad Dauvé har att säga om saken:

Spontan plundring kommer inte längre vara en massiv förändring av ägandeförhållanden, utan bara en ny form av privat ägande, om inte plundrare och producenter kämpar tillsammans. Endast under denna förutsättning kan plundring vara starten på en social omfördelning av rikedomar och någonting mer än ren och skär konsumtion. Konsumtion i sig ska dock inte fördömas, eftersom socialt liv är mer än bara produktion. Det är tillägnelse och konsumtion också. Vilka förutom präster skulle döma fattiga människor som vill smaka på lite lyx?⁷

Vad Dauvé här säger är att det är ett tecken på *svaghet* i kampen om vi bara har att göra med ett spontant plundringståg. Ifall det inte finns någon förbindelse med *producenternas kamp* får vi ”bara en ny form av privat ägande” och ”ren och skär konsumtion”. Ett annat exempel:

Några kravaller [...] i USA påbörjade en samhällsomvandling, men bara på varans plan och inte på själva kapitalets. Dessa människor var endast en del av proletariatet och hade för det mesta inga möjligheter att använda sig av produktionen som ”hävstång”, eftersom de var utestängda från den. De stod utanför fabrikena.

Emellertid innebär den kommunistiska revolutionen handling med utgångspunkt från företaget, med syftet att förstöra det som sådant. Upproren i USA förblev på konsumtionens och distributionens plan. Kommunismen kan inte utvecklas utan att angripa hjärtefrågan, det center där mervärdet produceras – produktionen. Men den använder endast denna hävstång med syftet att förinta den.⁸

Vi ser alltså att Dauvé inte på något sätt glömmet bort proletariatet. Faktum är att IKS påstående om vad som skulle vara gemensamt för ”modernismen” (att man *inte* skulle se arbetarklassen som den enda revolutionära klassen idag) i Dauvé fall blir särskilt absurt då ifall man hade tagit sig mödan att läsa *någon* av hans texter (vi kan rekommendera antologin *Vägrandets dynamik* som är utgiven av oss) antagligen genast skulle förstå att negationen av lönearbetet är helt central för hans teoribildning. Vidare kan detta bara ske genom att nya icke-kapitalistiska relationer mellan människor upprättas: genom en proletär revolution som innebär en *kommunisering* av samhället. Detta till skillnad från ”arbetarkontroll” över produktionsmedlen i befintligt skick såsom kapitalets vänster uppfattar problemet⁹. (Här i ärlighetens namn dock inte sagt att IKS skulle ha en sådan syn på revolutionen.)

Nu till den andra förebråelsen mot modernismen: det påstådda förkastandet av proletariatets diktatur och synen på övergångssamhället. Än en gång ska vi använda oss av IKS hatobjekt Dauvé för att bemöta denna anklagelsepunkt.

När det gäller frågan om proletariatets diktatur gissar vi att IKS bildat sig sin missuppfattning utifrån ett kortare avsnitt i texten ”Kapitalism och kommunism” (1972/1997). Dauvé skriver här: ”Det är en absurditet att förespråka proletariatets diktatur, utifrån hur arbetarklassen är idag.”¹⁰ Fortsättningen på citatet lyder: ”Arbetarna som de är *idag* är oförmögna att styra något överhuvudtaget, utan är endast en del av värdeförmeringsmekanismen och underordnade kapitalets diktatur. Den existerande arbetarklassens diktatur kan inte vara någonting annat än dess representations diktatur.”¹¹ Lägg märke till att Dauvé på båda dessa ställen betonar ”*hur [den] är idag*”/”*som de är idag*”.

Som proletär, som egendomslös, som arbetare, som variabelt kapital existerar den klass IKS håller för kär. Och som sådan är *inte* arbetaren revolutionär (utom möjligen ur synpunkten att revolutionera, utveckla *det existerande* produktions sättet).

⁶ Brev från Engels till J. P. Becker, 14 feb. 1884.

⁷ Dauvé, ”För en värld utan moralordning”, *Vägrandets dynamik*, s. 241.

⁸ Dauvé, ”Kapitalism och kommunism”, *Vägrandets dynamik*, s 73.

⁹ Se till exempel ”Demokratin som kapitalets gemenskap”, *riff-raff* nr 7.

¹⁰ *Vägrandets dynamik*, riff-raff 2004, s. 73.

¹¹ *Ibid.*, s. 73–74, korr.

Detta är innebörden av uttrycket att arbetarklassen är en kapitalistisk klass, som vi helt skriver under på. Men det betyder för den sakens skull inte att den på grund av detta skulle vara oförmögen att pulverisera kapitalismen – tvärt om då arbetskraften är källan till mervärdet och proletariatets flykt från lönearbetet, från sin position som klass, skulle innebära slutet för kapitalet. Det är just på grund av klassens funktion i dagens samhälle som vi *inte* kan affirmera dess roll och hylla den *som den är*. Vi vill mena att det istället är kampen *mot den egna livssituationen* som är potentiellt revolutionär och som borde bejakas.

IKS gör längre fram i sin artikel ett till angrepp på Dauvé (och Nesic). Man kritiserar ett textstycke där vi skrev att dessa (i en av de texter som var med i *riff-raff* nr 5) hävdade att ”möjligheterna för en kommunistisk revolution är som bäst i kapitalismens uppåtgående perioder”. Sedan gör man en stor sak av att hävda att detta skulle vara ytterligare ett tecken på ”modernismens” ahistoriska dumheter. Här är det slående att man genast gör en förvrängd tolkning av uttalandet. För IKS finns det två huvudsakliga perioder i kapitalismens utveckling. Först en *uppåtgående* där kapitalismen växer fram och etablerar sig, men som sedan hamnar i kris vid perioden för första världskriget. Därefter följer perioden av *kapitalismens förfall* (vi ska återkomma till den här tanken senare) då revolutionen blir möjlig genom proletariatets uppkomst på den internationella arenan med den revolutionära vågen 1917–1923. Slutligen har vi *kapitalismens sönderfall* som anses komma efter 1989 och definieras utifrån ”statskapitalismens misslyckande”. Sätter man in IKS syn på vad en uppåtgående period för kapitalismen är i uttalandet av Dauvé–Nesic låter det som att dessa skulle påstå att revolutionen endast var möjlig fram till 1914! Här tycker vi att man åtminstone kunde ha *försökt* tänka sig in i vad man egentligen menar. Dauvé–Nesic skriver i ”Tillståndet i världen...”: ”Kapitalet kan ifrågasättas när en produktionscykel når sin topp och börjar komma in i en kritisk situation.” och ”Det är bara när en social rörelse kan ifrågasätta den rikedom som kapitalet utlovat, och inte bara fattigdomen framtvungad av den, som denna rörelse kan manifestera kommunistiska potentialer”. Åtminstone det här senare uttalandet tycker vi är en viktig insikt och vi har inte mycket till övers för idéer om revolutionen som någonting som endast kan inträffa när proletariatet är fullständigt materiellt utarmat till följd av storkrig, ekonomisk depression eller liknande.

Tre fack

IKS skriver:

Vi finner i ”Inledning till kommunistiska perspektiv” en beskrivning av ”teorier” om proletariatets organisering indelade i tre fack. På vilken grundval dessa olika riktningar eller fack har indelats är helt oklart. Sedan ser vi inte hur denna indelning på något sätt är relaterad till den vänsterkommunistiska traditionen.¹²

Här har vi lite att bena ut. I inledningen till *riff-raff* nr 5 ställde vi alltså upp tre fack där vi delade in vad vi kallade ”teorierna om proletariatet”. Dessa var:

- 1) Teorier som betonar proletariatets organisering som variabelt kapital, arbetskraft, organiserat i fackföreningar och partier. Kommunism/socialism är alltså samma sak som statskapitalism eller partivälde.
- 2) Teorier som betonar proletariatets självaktivitet och ser kommunism/socialism som arbetarförvaltning av arbetsplatser, samhälle, ekonomi etc. Kommunismen jämförs med arbetarmakt och arbetarkontroll av arbetsplatser och samhällsorganisering.
- 3) Teorier som fokuserar på hur den självorganiserade klassen är antagonistiskt inställd mot den egna proletära situationen och försöker skapa en brytning med denna situation genom att gå bortom den helt och hållet. Producerandet av kommunism är alltså endast möjligt om arbetarklassen förintar sig självt som klass.

Här tar IKS alltså för givet att vi skulle ha försökt tala om tre *vänsterkommunistiska* traditioner och gör en stor grej över vår ”blandning av modernistisk och vänsteristisk ideologi”. Så var inte fallet utan även kapitalets vänster inkluderades här, vilket IKS också påpekade. Vi får dock erkänna att vi nog hade formulerat oss lite otydligt på just den här punkten.

Genom att sätta namn på facken kanske vi kan bringa lite klarhet. I den första kategorin tänkte vi företrädesvis på socialdemokratien och leninismen i deras olika varianter. För dessa brukar ”anarkin i produktionen” och marknadskrafterna vara det stora problemet med kapitalismen, vilka man tror går att betvinga genom förstatliganden. I det andra facket tänkte vi på vissa riktningar av anarkism och rådism där man tror att arbetarnas (demokratiska) förvaltning *i sig* (avvisandet av kapitalisterna) över arbetsplatserna är nyckeln till socialismen. Båda dessa kategorier menar vi har en ytlig förståelse av kapitalismen;

¹² *Internationell Revolution* nr 98 (februari–april 2005).

de har båda ett fokus på *förvaltning* och *distribution* istället för på *produktionens karaktär*¹³. Sist hade vi då en tredje kategori som vi menade att personer som Dauvé–Nesic kan sägas tillhöra: det vill säga en förståelse av en kommunistisk revolution som kommunisering, alltså en fullständig omdaning av samhället och en icke-affirmativ syn på klassen (se ovan).

En kort förklaring till *varför* vi tror att IKS måste tala om ”modernism” som en avart: Tar man tar en titt på deras verksamhet är det inte så lätt att undvika att se dem som att de uppträder som om den slutgiltiga sanningen uppdagades den dag då man kombinerade den tysk-holländska vänstern med den italienska dito. Gör man därefter en översikt av deras publikationer ser man också ganska snabbt att vad hela idébygget vilar på och cirkulerar kring nästan uteslutande är den revolutionära vägen 1917–1923 samt hur de olika vänsterkommunistiska fraktionerna senare förhöll sig till densamma. IKS själva arbete verkar i stort sett vara att ständigt återberätta samma historia: historien om just dessa fraktioner. Det är en historia som vi i och för sig kan finna ganska intressant. Vi kan emellertid inte acceptera att denna skulle utgöra ändpunkten för teoretisk utveckling och avfärda allt därefter som förfall. Om ”modernismen” sedan, som inte är någon homogen strömning vilket IKS får det att låta som, skulle vi kunna säga att den helt enkelt har det gemensamt att utgöras av ett par olika riktningar som *åt olika håll gick vidare* från ett vänsterkommunistiskt arv och som utvecklade den kommunistiska teorin vidare. Detta i motsats till grupper som IKS vilka vi vågar påstå istället bromsade in och koagulerade¹⁴. I det här sammanhanget kan vi redan nu passa på att tipsa om texten ”Communist theory beyond the ultra-left?”, *Aufheben* nr 11. Denna text ställer den viktiga frågan om vad en kommunistisk teori för idag måste kunna ge svar på för att lyckas gå bortom vänsterkommunismens/ultravänsterns problematik, och den kommer att översättas till nästa nummer av *riff-raff*.

Vintern 2005

---

¹³ Än en gång, se: ”Demokratin som kapitalets gemenskap”, *riff-raff* nr 7.

¹⁴ Är kanske förklädets uppgift att dölja impotensen hos IKS teorier och släggan den manliga dådkraften representerad i förtingligad form vilken man själva saknar, eller är detta en alltför freudiansk tolkning?